

PRIMA SINTEZĂ ȘTIINȚIFICĂ DESPRE UN EVENIMENT EPOCAL CONTROVERSAT – REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN DECEMBRIE 1989 –

În sfârșit, avem în față, cea dintâi sinteză științifică, datorată unuia dintre cei mai cunoscuți și apreciați istorici români contemporani, Ioan Scurtu, *Revoluția română din decembrie 1989 în context internațional* (București, Editura Enciclopedică – Editura Institutului Revoluției Române din decembrie 1989, 2006, 362 p.). Cartea se adresează deopotrivă specialiștilor din domeniul istoriei, dar și cititorilor de rând, publicului larg și poate, mai mult decât oricui, oamenilor politici din întreg spectrul partidelor politice aflate la putere sau în opoziție.

Animat și preocupat să descifreze Adevărul, atât cât e posibil până la ora actuală, cu meticulozitatea, echilibrul și rigurozitatea ce-i sunt caracteristice, căutând și confruntând atent și prudent toate sursele, relatările, argumentele și opiniile de până la această dată, în lucrările din țară și cele din străinătate, radiografiind magistral, atât ultimele evoluții ale regimului Ceaușescu, cât și cele din URSS și țările socialiste europene, analizând și respingând mai vechi sau mai noi formule și noțiuni istorice greșite, pripite ori nefondate despre unele procese contemporane, cercetând, adunând și filtrând totul printr-un ascuțit spirit critic, Ioan Scurtu ne-a oferit o lucrare în care, atât textul propriu-zis, cât și cele ce se pot întrezări printre rânduri formează un tom captivant și impresionant, care se parcurge pe nerăsuflăte și care, indubitabil, este și va rămâne un op durabil, neputându-i-se adăuga decât detalii și eventual răspunsuri la întrebări lăsate pentru cercetările viitoare.

Demersul științific al autorului începe, cum era și firesc, prin ample și consistente *Considerații privind istoriografia*. Aflăm că despre prăbușirea lagărului socialist-totalitar s-au publicat nu mai puțin de 4000 de lucrări, din care peste 500 privesc revoluția din România. Autorul are în vedere documente din numeroase arhive din România, rezultatele investigațiilor celor două comisii parlamentare, imagini filmate fie de organele de stat, fie de diverși particulari, casete audio, alte categorii de documente, între care volumul 1989. *Principiul dominoului. Prăbușirea regimurilor comuniste europene. Documente* (2000), stenograma integrală și casetele video privind procesul familiei Ceaușescu, mai multe volume referitoare la evenimentele de la Timișoara, numeroase alte categorii de informații cu valoare de documente, manifeste, fluturași lansați în ajunul și în zilele revoluției, precum și un

foarte larg evantai de lucrări, mărturii, reportaje, sinteze românești și străine aparținând unor persoane foarte diferite ca profesie și pregătire – politologi, ziariști, oameni politici, civili și militari, mai puțin istorici – care nu s-au grăbit să cerceteze evenimentul, așteptând accesul la arhive. Sunt citate și analizate critic abordări și relatări ale unor personalități implicate direct în revoluție sau numai martori oculari, precum: Claudiu Iordache, Ion Iliescu, Silviu Brucan, Alexandru Bârlădeanu, Corneliu Mănescu, Lavinia Betea, Sergiu Nicolaescu, Teodor Brateș, Lorin Furtună, Gelu Voican-Voiculescu, Victor Atanase Stănculescu, Dinu Săraru, Ștefan Gușe etc. Autorul constată că „puțini istorici români de profesie s-au încumetat să abordeze acest subiect, datorită precarității surselor de informare și a agresiunii factorilor politici”. Primele abordări aparțin lui Ioan Scurtu, Teodora Stănescu-Stanciu, Georgiana-Margareta Scurtu, Miodrag Milin, dar și istoricilor militari Costache Codrescu, Constantin Sava, Constantin Monac, Florin Constantiniu, iar dintre străini – Anneli Ute Gabany, Katherine Verdery, Peter Siani-Davies, Georges Castellan etc. O mențiune specială se cuvine revistelor de istorie, care la un deceniu au consacrat numere speciale acestui eveniment – *Dosarele istoriei* (1999). Dar „o cercetare sistematică a început în cadrul Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989”, care, din 2005 publică revistele „Clio-1989” și „Caietele Revoluției”.

Ioan Scurtu urmărește și lămurește în continuare tema propriu-zisă pe parcursul a circa 300 de pagini, organizate în patru capitole: I. *Criza regimului socialist-totalitar*; II. *Principiul dominoului*; III. *Revoluția română din decembrie 1989*; IV. *Bilanț și perspective*; *Încheiere* și *Indice de nume*. Textul lucrării este însoțit și de o iconografie bogată, bine selectată, ilustrând figurile unor personalități pomenite în lucrare, facsimile după primele programe ale revoluției, certificatele de deces ale Ceaușeștilor, primele liste ale Consiliului Frontului Salvării Naționale, ori certificate acordate participanților, precum și imagini ale unor monumente închinatelor celor căzuți în timpul revoluției. Lipsesc rezumatele în limbi străine, întrucât lucrarea urmează să apară și în limbile de largă circulație internațională.

O primă concluzie – referitoare la criza regimurilor politice din URSS și celelalte țări europene din zona de ocupație și influență sovietică – este aceea că „analiza documentelor elaborate de partidele care conduceau aceste țări arată limpede că nici unul, dar absolut nici unul, nu aprecia că se aflau în fruntea unor țări comuniste sau că ar construi societatea comunistă” (p. 31). Toate argumentele autorului sunt pentru folosirea sintagmei „socialism totalitar” (p. 33).

Analizând raportul de forțe pe plan internațional, autorul aduce noi corectări și completări de nuanță, dar și de esență; el conchide că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, principalele Puteri Aliate, SUA, Marea Britanie și URSS „au ajuns

la un acord privind sferele de influență”, admițând ca Uniunea Sovietică „să aibă preponderență în statele aflate la granița sa”, dar că Stalin „a știut să speculeze poziția occidentalilor, impunând regimul propriu dincolo de procentajele stabilite, în Polonia, Bulgaria și Ungaria”; oficial, „liderii statelor occidentale nu au recunoscut că au participat la împărțirea sferelor de influență, ci au căutat să acrediteze ideea că ei militează pentru respectarea voinței popoarelor...” (p. 34-35). Această înțelegere s-a păstrat trei decenii, Occidentul respectând sfera de dominație sovietică și neintervenind nici chiar atunci când ungurii, în 1956, sau cehoslovacii, în 1968, au încercat să se elibereze și să-și croiască un drum propriu (p. 36). Lansând în 1983 inițiativa Apărării Strategice sau „războiul stelelor”, SUA își asigurau supremația absolută și „circa 80% din cuvintele și imaginile care circulau în lume, după 1980, proveneau din SUA” (p. 40).

Autorul întreprinde, printre primii la noi, o radiografie analitică și critică a politicii lui Gorbaciov. În 1986 el încearcă un program de reforme, axat pe cele două coordonate, **glasnosti** și **perestroika**. Dar – relevă Ioan Scurtu – situația URSS nu numai că nu s-a îmbunătățit, ci a cunoscut o deteriorare economică tot mai gravă, iar criza politică s-a accentuat” (p. 41). Gorbaciov era îngrijorat și de situația din Polonia, unde, în 1970, 1976 și 1980 avuseseră loc puternice acțiuni greviste inițiate și conduse de sindicatul „Solidaritatea”, unde armata intervenise în forță, căzuseră 36 de morți și peste 1200 de răniți, iar ideea intervenției militare a statelor Tratatului de la Varșovia, spre a pacifica Polonia, fusese respinsă ca urmare a opoziției categorice a lui Ceaușescu și János Kádár. Guvernul polonez introdusese legea marțială, dizolvase oficial „Solidaritatea”, dar aceasta continua să existe, iar liderul ei, Lech Walesa, în 1983 primise Premiul Nobel pentru Pace. Lucrurile s-au calmat în Polonia numai după acordarea amnistiei generale în 1986, după invitarea opoziției la „masa rotundă” și acceptarea de către noul prim-ministru, M. Rakowski, a reformelor gorbacioviste. În Bulgaria, Todor Jivkov s-a declarat de acord cu reformele gorbacioviste, a elaborat un program în acest sens, fără însă a trece la aplicarea lui. Din Ungaria, János Kádár s-a pronunțat pentru o politică de pace, a adoptat lozinca „Cine nu e cu noi nu-i împotriva noastră”, arătându-se dispus spre un dialog cu opoziția; a promovat acel „socialism al gulașului”, preocupându-se de îmbunătățirea situației materiale a populației; a reluat politica naționalist-șovină, cultivând regretul după Marea Ungarie din Evul Mediu și criticând vehement Tratatul de la Trianon; a readus în atenția opiniei publice internaționale „situația minorității maghiare din Transilvania”, atrăgând atenția și bunăvoința unor politicieni austrieci și americani. Cu toate acestea, în 1988, el a fost schimbat cu Karoly Grasz. În Cehoslovacia, omul instalat de sovietici în 1968, Gustav Husak s-a

declarat favorabil reformelor lui Gorbaciov, dar a rămas reticent în fapte; însă, noul prim-ministru promovat în 1988, Ladislav Adamec a devenit adeptul politicii gorbacioviste, Albania a continuat să rămână o țară închisă, izolată. În R. D. Germană, Erich Honeker considera reformele propuse de Gorbaciov ca fiind periculoase pentru socialism, în timp ce Iugoslavia se confrunta cu conflicte interetnice, liderii politici de-aici preocupându-se de menținerea unității țării.

Situația României – considerată de autor „atipică în lagărul socialist” (p. 49) – este analizată, cum e și firesc, mult mai pe larg. Ioan Scurtu distinge două etape, pe care le delimitează și analizează riguros:

a). Desovietizarea și liberalizarea (1958-1974): desființarea unor instituții de tip sovietic, modificarea și schimbarea manualelor școlare, introducerea în învățământ a limbilor franceză, engleză, germană, generalizarea învățământului de 10 ani, în 1968 și gratuitatea manualelor școlare, eliberarea treptată a deținuților politici, acțiune încheiată în august 1964, când au fost puși în libertate ultimii 10.000 de deținuți; adoptarea și multiplicarea măsurilor de electrificare, mecanizare și automatizare; fixarea unei rate a acumulării de 20-25%, pentru investiții, una din cele mai ridicate din lume; trecerea la „o largă deschidere spre democrație și dezvoltarea contactelor cu Occidentul”, renunțarea la „modelul socialist unic”; artizanii acestei politici au fost Gheorghe Gheorghiu Dej și Ion Gheorghe Maurer (p. 52). S-au obținut ample succese pe tărâm economic, politic, cultural, religios; România a fost vizitată de șefii unor mari puteri precum SUA, Franța, Marea Britanie, R.F. Germană. N. Ceaușescu a vizitat, la rândul său, peste 90 de țări și între anii 1970-1985, Bucureștiul „a devenit un important centru al diplomației internaționale” (p. 59).

b). Anii cultului personalității: fenomenul cultului personalității s-a născut – arată autorul – pe nesimțite, după alegerea lui Ceaușescu în fruntea partidului, la moartea lui Dej, îmbrăcând, până în 1989 și proporții extravagante și aberante. Primele trepte în acumularea crizei încep încă din 1967, când, sub pretextul de-a se evita risipirea forțelor și de-a se lichida unele paralelisme, primii secretari de partid de la județe, orașe, municipii, comune au devenit și președinți ai Consiliilor populare, iar Ceaușescu – și șef al statului. În 1968, condamnarea cu energie și curaj a intervenției trupelor a 5 state membre ale Tratatului de la Varșovia, în Cehoslovacia și măsurile adoptate pentru a preveni și zădărnici o eventuală invazie sovietică în România îl proiectează pe Ceaușescu „exponentul cel mai fidel al intereselor și aspirațiilor poporului român” (p. 61).

Influența exercitată asupra lui Ceaușescu de vizitele în China și R.D.P. Coreeană, înlăturarea treptată a unor potențiali rivali, forțarea lui Maurer, în 1974, să

demisioneze, alegerea Elenei Ceaușescu în Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. și instalarea ei în acel faimos „Cabinet 2”, concentrarea în mâinile sale a principalelor pârghii de conducere în partid și în stat, implicațiile și complicațiile „defecțiunii” produse în 1978 de fuga în străinătate a generalului Ion Mihai Pacepa, șeful Departamentului de Informații Externe și consilier personal al său, criza petrolului și, totodată, deciziile megalomane de-a dezvolta, multiplica și prelucra în industria petrochimică 34 milioane tone de țiței anual, în vreme ce producția internă nu depășea 5-6 milioane tone anual, creșterea dependenței României de importul de petrol și gaze sovietice și greutățile create în acest sens de guvernul sovietic, încât, din anii 1982-1983 „problema căldurii și luminii a devenit un adevărat calvar pentru cea mai mare parte a populației” (p. 68). Au urmat și alte fapte istorice, analizate de autor cu multă atenție: forțarea, prin decrete și măsuri draconice a natalității, care a avut drept consecință directă aceea că „până în 1989 circa 11.000 de femei și-au pierdut viața în urma avorturilor practicate” (p. 69), iar urmările indirecte pe termen lung se resimt și astăzi; hotărârile privind restructurarea localităților rurale și urbane „pe baze socialiste”, demolarea masivă a unor zone de locuințe pentru construirea de blocuri cu 8-10 etaje, încât până în 1989 peste 29 de orașe au fost distruse în proporție de 85-90% iar alte 37 au cunoscut demolări masive. Au urmat dezvoltarea și multiplicarea acțiunilor de protest în Valea Jiului, apoi, la Brașov; tentativa de înlăturare a lui Ceaușescu de către un grup de generali în 1984; diminuarea drastică a importurilor, forțarea exporturilor și măsurile de austeritate pentru achitarea datoriilor externe ajunse la peste 10,5 miliarde dolari SUA. Reformele lansate de Gorbaciov au fost primite cu ostilitate de către Ceaușescu din cel puțin trei motive: 1) politica de înlocuire a vechilor lideri cu cadre tinere; 2) tentativa sa de-a dicta țărilor socialiste și a le subordona; 3) convingerea că Gorbaciov s-a înțeles să facă largi concesii SUA și imperialismului. Faptele s-au agravat și după demisia ambadorului SUA în 1985, ca semn de protest pentru încălcarea drepturilor omului, retragerea cauzei națiunii celei mai favorizate pentru România în 1988, acuzațiile frecvente aduse în cercurile internaționale că a răscumpărat dreptul de emigrare a peste 120.000 de etnici germani și a peste 40.000 de evrei, ca și acuzațiile guvernului de la Budapesta, cum că „maghiarii din Transilvania au fost supuși unei crunte politici de deznaționalizare”, reluându-se unele teze revizioniste promovate în etapa interbelică de către guvernul Horthy. În plus, în 1988, s-a adoptat decizia de-a face să dispară, până în anul 2000 circa 7500 de sate, dintr-un total de 13.000 în cadrul programului de sistematizare – toate acestea și multe altele au fost cauze pentru care „în preajma anului 1989, când s-a declanșat acțiunea de lichidare a regimurilor socialist-totalitare din Europa – scrie Ioan Scurtu – Nicolae Ceaușescu

era supus unui adevărat asediu din partea mass-mediei occidentale și era privit cu ură și dispreț de Gorbaciov, dar mai ales se confrunta cu o stare de profundă nemulțumire din partea poporului român” (p. 84).

Sub titlul *Principiul dominoului* – istoricul Ioan Scurtu trimite la regulile jocului cu același nume, la relațiile pieselor angrenate – ne sintetizează și evaluează mutațiile și implicațiile declanșate și desfășurate în cursul anului 1989 în URSS și în celelalte țări socialiste europene, transformări fără de care ar fi greu să descifrăm și să ne explicăm oportunitatea, rapiditatea și gravitatea evenimentelor din luna decembrie 1989, de la Timișoara și București.

Luăm cunoștință cu un ansamblu de aspecte istorice esențiale, pe care autorul le structurează în cinci subcapitole: 1) *Frământările din prima jumătate a anului 1989* – din URSS, Ungaria, Cehoslovacia, Albania, România; 2) *Vara schimbărilor decisive (1989)* – cu referiri la mutațiile din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia; 3) *Căderea Zidului Berlinului* – prefătată de evenimentele din R.D. Germană, Cehoslovacia, Ungaria, sărbătorirea a 40 de ani de la înființarea R.D. Germane la 7 octombrie 1989, manifestările de protest, demonstrațiile cetățenilor est-germani, Plenara C.C. al P.C. Cehoslovac, demisia lui Erich Honecker, modificarea Constituției în Ungaria, apariția pluripartidismului și introducerea conceptului de „economie de piață”, demisia lui Todor Jivkov în Bulgaria, declanșarea „revoluției de catifea” în Cehoslovacia, condusă de Alecsander Dubcek și Václav Havel; 4) *Congresul al XIV-lea al P.C. Român (20-24 noiembrie 1989)* – desfășurat într-un climat intern și extern extrem de ostil; „în toată mass-media internațională erau difuzate luările de poziție împotriva regimului Ceaușescu” și mai ales guvernul de la Budapesta – conform relatărilor ambadorului român, Traian Pop – difuza în toată Europa „cărți numeroase și alte publicații pe tema Transilvaniei și a locului acesteia în istoria Ungariei”, iar cardinalul László, primatul Bisericii Catolice din capitala țării vecine făcea „un apel patetic la toți fiii Ungariei să se roage pentru „frații noștri din Transilvania” (p. 130-131). Și românii din străinătate, în frunte cu personalități marcante, precum Eugen Ionesco, George Emil Palade, Monica Lovinescu, Horia Vintilă etc., individual sau în cadrul „Europei Libere” ori în uniunea Mondială a Românilor cereau guvernelor occidentale „să nu mai întrețină relații cu regimul Ceaușescu” (p. 133). Chiar fratele dictatorului, Marin Ceaușescu, aflat la Viena, îl îndemna insistent: „Salvează-te! Nu e scăpare, Nicule, că și-au băgat coada și rușii și americanii; fiecare are oameni aici, în România, care de mult complotază! ...Retrage-te pe motiv de boală și pune-l în locul tău pe Iliescu, că, oricum, el este «desemnat» să vină!” (p. 132). La Congres, Ceaușescu a cerut, între altele, tuturor partidelor și popoarelor „să adopte o poziție

clară, fără echivoc, de condamnare și anulare a tuturor acordurilor încheiate cu Germania hitleristă, trăgându-se concluziile practice pentru anularea tuturor urmărilor acestor acorduri și dictate”, făcând aluzie la Pactul Ribbentrop-Molotov și la retrocedarea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța, fapt ce nemulțumea „în primul rând pe liderii Marilor Puteri”, încât Agenția Tass replica imediat: „Nici un om politic responsabil nu pune la îndoială granițele europene postbelice” (p. 139). 5) *Întâlnirea de la Malta* (2-3 decembrie 1989) a fost prefațată de adâncirea crizei politice, economice, sociale în toate țările socialiste, în frunte cu U.R.S.S. După raportul „strict secret”, înaintat de generalul Iulian Vlad, șeful Departamentului Securității Statului, către Ceaușescu, întâlnirea urmărea: redefinirea sferelor de influență între U.R.S.S. și S.U.A., elaborarea unei strategii noi, comune, prin care, făcând importante concesii americanilor, sovieticii obțineau în schimb mari avantaje economice și financiare. Se stabilea un nou echilibru pe continentul european; se producea „dezideologizarea relațiilor internaționale”, se accelerau negocierile bilaterale de reducere a armamentelor și cheltuielile militare; U.R.S.S. urma să obțină clauza națiunii celei mai favorizate din partea S.U.A. și reducerea restricțiilor pe linia transferului de tehnologie; în același timp, cele două Mari Puteri urmau să exercite în comun „noi presiuni coordonate asupra acelor țări socialiste, care nu au trecut la aplicarea de reforme reale, fiind avute în vedere îndeosebi R.P. Chineză, Cuba și România”; concret, „Bush va releva că statele membre ale NATO vor continua aplicarea de restricții în relațiile lor cu România și va solicita ca și U.R.S.S. să procedeze în mod similar, mai ales prin reducerea livrărilor de țiței, gaz metan, minereu de fier” (p. 161).

Analizând poziția inegală a celor doi șefi de state, istoricul Ioan Scurtu relevă limpede și convingător că, în vreme ce Bush devenise purtătorul de cuvânt al Occidentului și ocupa funcția de președinte al celei mai mari puteri mondiale, Gorbaciov „era președintele unui stat în pragul colapsului și era depășit de evenimente, apărând ca un boxeur făcut groggy și care rămâne în ring pentru a încasa noi lovituri, spre satisfacția spectatorilor” (p. 163). Autorul descifrează foarte atent și prudent documentele oficiale și cele colaterale ale discuțiilor Bush-Gorbaciov, conchizând: „dacă la Yalta, în februarie 1945, împărțirea zonelor de influență în Europa s-a realizat în favoarea U.R.S.S., în decembrie 1989 Occidentul, și în primul rând S.U.A. au obținut câștig de cauză” (p. 166). Extrem de interesante sunt referirile directe sau indirecte la România și informațiile cu privire la telegrama trimisă celor doi președinți la 2 decembrie de organizațiile minorităților maghiară și germană din Transilvania și, totodată, relatările ambasadorului Traian Pop despre „conținutul și amploarea acțiunilor politico-propagandistice desfășurate de cercurile

guvernante de la Budapesta împotriva țării noastre, prin toate mijloacele de care dispun, asemănătoare perioadei premergătoare Dictatului de la Viena” (p. 165). Cititorul se poate întreba, în sine: voiau învingătorii din Primul Război Mondial, să transforme și România, ca și Iugoslavia, în război intern, să lichideze și ceea ce mai rămăsese din Marea Unire după aplicarea Pactului Ribbentrop-Molotov? Sunt în carte pagini care îl obligă pe cititor să-și formuleze o astfel de întrebare! Tot atât de captivante sunt și paginile cărții ce se referă la *întâlnirea de la Moscova*, din 4 decembrie 1989, prin care Gorbaciov a informat conducătorii de partid și de stat din Tratatul de la Varșovia despre întrevederea cu Bush, la Malta. Istoricul Ioan Scurtu respinge unele relatări „fanteziste” despre discuțiile dintre Ceaușescu și Gorbaciov, dar subliniază dezacordurile flagrante dintre opiniile acestora și lasă să se înțeleagă că Gorbaciov știa și nu se sfia să declare că la propusa întâlnire de la 9 ianuarie 1990, Ceaușescu nu va mai fi în viață.

Revoluția română din decembrie 1989 este analizată și apreciată în final din perspectiva a trei aspecte esențiale: 1) evenimentele de la Timișoara, din 16 decembrie 1989; 2) București, 21-22 decembrie 1989 și 3) instaurarea noii puteri.

Recunoscând că „valul schimbărilor ajunsese la granițele României și el nu mai putea fi evitat”, în toate celelalte țări socialiste europene „vechii lideri comuniști fuseseră înlăturați” și „numai în România, de 25 de ani, Nicolae Ceaușescu nu se clintea din postul său de comandă, iar dominația lui devenise insuportabilă”, Ioan Scurtu arată că „au existat factori externi, care au stimulat acțiunile vizând înlăturarea lui Nicolae Ceaușescu”; astfel, încă de la 9 decembrie 1989, Direcția de Informații Externe raporta că „în Ungaria se pregătesc acțiuni pentru destabilizarea situației interne din România”, că „Budapesta avea intenția să provoace incidente de graniță, care să degenereze în conflict militar între cele două țări, după care să ceară intervenția unor țări ale Tratatului de la Varșovia, îndeosebi din partea URSS. „Din septembrie 1989 numărul celor care voiau să intre în țară era de 4-5 ori mai mare decât al celor care căutau să fugă”; noii «turiști» care intrau „clandestin sau oficial, se îndreptau spre anumite zone din Banat, Transilvania și București”; „la sfârșitul lunii noiembrie și în luna decembrie s-a înregistrat o masivă afluență de turiști străini, mai ales sovietici, unguri și iugoslavi în România” (p. 175-176).

După eșecul de la Iași, din 14 decembrie 1989, revoluția se declanșează și extinde în Timișoara la 16 decembrie 1989. Începută ca o acțiune simplă, spontană, de solidaritate a timișorenilor cu pastorul reformat Laszlo Tokes, mișcarea se amplifică, se organizează, culminând cu ieșirea în stradă a muncitorilor de pe marile platforme industriale, cu constituirea Frontului Democratic Român, cu formularea unui amplu program de reforme în „primul oraș liber din România”. Până în seara

zilei de 18 decembrie, confruntările violente dintre manifestanți și organele de ordine s-au soldat cu 58 de morți, peste 200 de răniți și peste 700 de arestați, dar au eșuat, fiind dejucate intențiile unei intervenții străine, cum dorise și plănuise guvernul de la Budapesta.

Mitingul din 21-22 decembrie 1989 din Capitală – prin care Ceaușescu încercase recâștigarea adeziunii maselor, prin lansarea unor promisiuni de îmbunătățire a nivelului de trai – a fost un eșec. Ceaușescu s-a aflat într-un moment de ezitare, în care a voit chiar să demisioneze; dar, printre colaboratorii săi apropiați nu s-a găsit nici un om realist, care să-l aresteze și să prevină vărsările de sânge, ce au urmat, conform unor scenarii secrete, care au intrat în funcțiune; Capitala a fost transformată în teatrul unor operațiuni violente, între o populație pașnică și grupuri de „securiști” și „teroriști” – care n-au putut fi nici până azi identificați, arestați și condamnați.

Cartea lui Ion Scurtu aduce prețioase clarificări, precizări despre prăbușirea regimului Ceaușescu, modul concret cum s-a conturat și instalat noua putere, rolul și locul unor generali din conducerea armatei, caracterul spontan, dezlânat al noului organism, Frontul Salvării Naționale, lipsa unui program adecvat, clar, rezultat din dezbateri serioase și chibzuite, care să întrunească un consens al populației. Autorul identifică și dezvăluie numeroase greșeli grave ale noii puteri: ignorarea ideilor programatice și persoanelor aflate în fruntea mișcării de la Timișoara, deschiderea granițelor, fără nici un control, a făcut posibilă intrarea în țară, în voie, a numeroase persoane „inclusiv spioni”; și „nu este exclus ca multe întreprinderi, care au fost apoi privatizate, pe prețuri ce nu acopereau nici măcar valoarea terenurilor pe care se aflau” să fi fost falimentate cu ajutorul acestor intruși (p. 266). După opinia autorului „cert este și faptul că mulți «miliardari de carton», proveneau din rândul foștilor securiști” (p. 266). Potrivit unor scenarii din afară, „s-a vrut ca Securitatea să fie făcută vinovată de uciderea populației civile și ca urmare să fie dizolvată, astfel încât statul român să rămână fără nici un serviciu de informații”. Acest plan a fost dejucat și anihilat; generalul Iulian Vlad a ordonat securiștilor „să depună armele și să nu acționeze în nici un fel” iar la 24 decembrie 1989 Securitatea a fost integrată Ministerului Apărării Naționale (p. 267). Totuși, campania contra Securității a continuat să dețină un loc central în mass-media internațională; se scria, de pildă, în ziarul flamand, „Blik”, că la 27 decembrie erau peste 100.000 de morți și că la Timișoara „mai mult de 4.000 de oameni au fost aruncați într-o groapă uriașă” iar numărul victimelor depășea 12.000 de persoane (p. 267). După câteva luni televiziunea din mai multe țări a transmis imagini macabre despre crimele de la Timișoara, între care o femeie ținând la piept cadavrul unui nou născut. Medicul

legist Milan Dressler din Timișoara a dovedit, prin mărirea fotografiei că imaginile erau trucate, falsificate grosolan, concluzie la care au ajuns ulterior medici din Franța, Germania, Marea Britanie etc.

În lucrare se resping și condamnă numeroase informații false, care au fost transmise în străinătate prin mass-media sau prin diverse lucrări. În legătură cu numărul victimelor Revoluției, autorul precizează, pe baza datelor oficiale, că au murit 1104 oameni și au fost răniți 3321; dintre aceștia, 221 de morți și 633 răniți erau din rândurile armatei. Pe localități s-au înregistrat 114 militari în Capitală, 12 în Brașov, 11 la Buzău, 8 la Reșița, 10 la Brăila, 9 la Constanța, 8 la Timișoara și 8 la Sibiu. Autorul lămurește, pe baza unor documente certe și chestiunea „intervenției” sovietice, care paradoxal, a fost cerută de guvernele Franței și SUA, în vreme ce guvernul URSS a declarat oficial că „ar fi o mare greșeală să se trimită trupe sovietice în România, știut fiind că, recent, a fost condamnată trimiterea de trupe în Cehoslovacia și în Afganistan” (p. 275).

Cartea istoricului Ioan Scurtu conține analize judicioase și serioase cu privire la judecarea cuplului Ceaușescu, faptul că „nu a fost un proces normal”, ci unul „revoluționar”, o analiză comparativă asupra indicatorilor economici din 1938, 1989 și actuali, din care se recunoștea căderea nivelului de dezvoltare economică și a condițiilor de trai în cei 17 ani care au trecut din decembrie 1989, aprecieri edificatoare asupra situației din țările foste socialiste europene și din România. Una din concluziile critice ale autorului este demonstrația că, Albania, Bulgaria, România „au parcurs o evoluție extrem de dificilă, nereușind să atingă nivelul de dezvoltare din anul 1989, nici măcar în 2006” (p. 323). Autorul relevă, de asemenea, că „nici Occidentul nu a fost pregătit corespunzător pentru participarea la sarcina complexă a transformării fostelor sisteme de tip sovietic”, după cum recunoștea Zbigniew (p. 322). Cartea aduce aprecieri și despre falșii revoluționari, care, luptându-se pentru diverse beneficii materiale au ajuns să-și renege fostul lider, procedând la excluderea lui Ion Iliescu din rândul revoluționarilor în aprilie 2006. Ioan Scurtu este conștient, totodată, că „analiza științifică a Revoluției române, în context european, rămâne un subiect deschis, care va putea fi aprofundat pe măsura deschiderii arhivelor din statele foste socialiste, dar și din SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, care au avut un important rol în evenimentele din 1989” (p. 341).

Până la apariția altor sinteze, cartea lui Ioan Scurtu rămâne una de referință, scrisă cu multă chibzuință, imparțialitate, onestitate, demnitate, spirit critic, dragoste și respect pentru adevărul istoric, atât cât poate fi știut până la această dată.